

ཐོད་ཐུ་ཆིག་མཛོད་ཆེན་པོ།

藏漢大辭典

བོད་ཐུ་ཆེ་ག་མཛོད་ཆེན་མོ། 藏漢大辭典

མཛོད་ཆེན་མོ།
下

བ——ཨ

ཁང་དབྱི་ཐུན་གྱིས་གཙོ་འགན་

བཞུས་ནས་ཚུལ་གྱིས་བྱས་པ།

张 怡 荪 主 编

མི་རིགས་དཔེ་ཐུན་ཁང་།

(京)新登字 154 号

ཁ་བྱང་བོད་ཡིག་འབྲི་མཁན། ཆེ་དན་ཞབས་བྱང་།
ཁ་བྱང་ཐུ་ཡིག་འབྲི་མཁན། གྲང་དབྱི་ལུན།
དཔེ་དེབ་ཀྱི་མཛུས་ཆ་ རེན་ཞལ་ཅུས།
ཟུས་འགོད་བྱེད་མཁན།

书名藏文题字 才旦夏茸
书名汉文题字 张 怡 荪
装 帧 设 计 任 肖 菊

བོད་ཐུ་ཡིག་མཛོད་ཆེན་མོ།

གྲང་དབྱི་ལུན་གྱིས་གཙོ་འགན་
བཞུས་ནས་ཚོ་མ་གྲིག་བྱས་པ།

*

མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་གིས་བསྐྱོན་པ།
1993ལོའི་ཟླ་12པར་པར་གཞི་1པོ་བསྐྱོན་པ།
1993ལོའི་ཟླ་12པར་པེ་ཅིན་དུ་པར་ཐངས་1པོ་བསྐྱོན་པ།
དེབ་ཆ་ཆང་རེར་སྒྲ་78

藏 汉 大 辞 典

张怡荪主编

民族出版社出版发行 各地新华书店经销
民族印刷厂印刷

开本：787×1092 毫米 1/32 印张：103 1/2

1993 年 12 月第 1 版

1993 年 12 月北京第 1 次印刷

印数：0001—8000 册 定价：78 元

全布面精装(上、下)

I S B N 7—105—02036—9/Z · 136

民 文 (藏 31)

འགྲོ་བརྗོད།

《ཐོད་ཀྱི་ཆིག་མཛོད་ཆེན་མོ་》འདི་ནི་སྐད་ཡིག་གཉིས་ཀ་གཞིར་བཞག རིག་པའི་གནས་
ནམས་འདུས་པའི་སྒྲ་འཛམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པའི་ཐོད་ཀྱི་ཅ་འགྲེལ་གཉིས་ལྡན་གྱི་ཆིག་མཛོད་
ཅིག་དང་། རིག་གནས་ཀྱི་ཡོན་ཆད་འབྲིང་རིམ་ཡན་ཆད་ཀྱི་སློག་པ་པོ་ནམས་ཀྱིས་ཐོད་ཡིག་གི་
དཔེ་ཆ་ལྟ་བུར་བཀོལ་བདེ་བའི་སྐད་དུ་བསྒྲིགས་པ་ཞིག་ཡིན། འདིར་བསྐུས་པའི་ཐ་སྙད་ཡོངས་
རྒྱལ་པོ་བསྐྱམས་ན་ལྟ་ཁྲི་སྐུམ་སྟོང་ལྟག་ཅུ་ཡོད།

སྐད་ཡིག་གཉིས་ཀྱི་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གཙོ་བོ་ནི། ཐོད་ཀྱི་དག་ཡིག་དང་། སྐུམ་རྟགས།
བརྗོད་ཀྱི་མིང་གི་ནམས་གྲངས། ལེགས་སྦྱར་དང་ཐོད་སྐད་ཤན་སྦྱར་བཅས་ཀྱི་ཁྲོད་དུ་གསལ་བའི་
མིང་བརྗོད་དང་དེའི་མཆན་འགྲེལ་ནམས་ལས་བདུས་ཤིང་། དེ་མཆུངས་ཚུམ་རིགས་གཞན་དག་ནང་
དུ་གསལ་བའི་མིང་རྒྱང་དང་། ཆིག་ ཆིག་གྲུབ། གཏམ་དཔེ་ཁག་གཅིག་ཀྱང་བདུས་ཡོད། རིག་
གནས་ཀྱི་མིང་བརྗོད་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ནི། ཚུམ་ཡིག་དང་། ལོ་རྒྱུས། ས་དབྱུང་བཅས་ལས་
བདུས་པར་མ་ཟད། ད་དུང་རིག་གནས་ཁག་གཅིག་ཙལ་དུ་བརྟན་ཏེ་ཐབ་འཇུག་བྱས་ཡོད། དཔེར་
ན། སྐར་ཅིས་སྐར་ལ་བཅི་གཞིའི་གོ་དོན་ཡོད་ལ། ཇི་ལྟར་བཅི་ཚུལ་ཡང་ཡོད་པ་དང་། གས་
རིག་སྐར་དབྱུང་སྐར་ལ་རིགས་པའི་གཞུང་ལྷགས་ཡོད་ལ། ནད་བཙས་ཐབས་སྐར་གྱི་ལག་ལེན་
དངོས་སྤྲུལ་ཀྱང་ཡོད། ཆད་མའི་སྐར་ལ་རྒྱ་དཀར་ནག་ནས་བསྐྱར་པའི་ཆད་མའི་རིག་གཞུང་
ལས་བདུས་པ་ཡོད་ལ། ཐོད་རང་གཞུང་གི་བསྐུས་བྱ་དང་། རྟགས་རིགས། སྐར་རིགས་བཅས་ལས་
བདུས་པ་ཡོད། ནང་དོན་རིག་པའི་མིང་བརྗོད་ནི་སྐར་དང་ད་ལྟའི་ཡིག་ཆའི་ཁྲོད་དུ་ཤིན་དུ་ཁྲབ་
ཆེ་བས། འདིར་རིག་གནས་ནམས་ལས་དམིགས་སུ་བྱེ་ཞིང་གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་ཏེ་གཞུང་ཆེན་དག་

གི་འགྲོས་དང་བསྐྱུན་པར་བརྟེན་ཆད་མང་ཅམ་ཞིག་བདུས་ཡོད། རྟོན་གཅིག་མིང་གི་ནམ་གངས་ཅན་
གྱི་མཛན་བརྗོད་ཀྱང་མི་ཉུང་བ་ཞིག་བདུས་ཡོད། ཆིང་ཀྱལ་རབས་སྐབས་ཀྱི་བཀའ་ཤིག་དང་ཡིག་
ཆར་དུ་ཉར་བའི་གཞུང་ཡིག་དང་། གཞུང་ཞབས་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་བཀོལ་བའི་མིང་ཆོག་ཁྱད་པར་
ཅན་ནམས་ཀྱང་འོས་བསྐྱུན་གྱིས་བདམས་ནས་བདུས་ཤིང་། བ་སྟེད་དང་དེ་དག་ལ་མཆན་འབྲེལ་
ཡང་བཏབ་ཡོད། གཞན་ཡང་ཐོད་ཀྱི་ཡུལ་སྤྱོད་གོམས་གཤིས་དང་ལག་ཤེས་བཟོ་ལས། ཡེ་བྱད་
གོས་རྒྱན། བཟོ་རྩལ་འཕྲུགས་སྒྱུན། དཔུ་ཁལ་མངག་གཞུག་ ཐོགས་བྱན་བསྐྱི་གཡར་བཅས་ལ་
བཀོལ་རྒྱུ་ཤིན་པར་དང་། དེ་མིན་ངག་རྒྱན་དུ་བྱལ་བ་ཅམ་ལས་ཡིག་ཆའི་ཁྲོད་དུ་མི་སྣར་བའི་བ་སྟེད་
ནམས་དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་ངག་ལས་བདུས་དེ་བཀོད་ཡོད། ས་ཁུལ་ས་སའི་ཡུལ་སྐད་དང་། བཅིངས་
འགྲོལ་བཏང་བའི་རྗེས་སུ་གསར་དུ་བསྐྱར་བའི་མིང་བརྟན་ནམས་ཉུང་ཟད་ཅམ་ལས་བདུས་མེད།

ཀྱང་དབྱང་འགོ་བཟུང་སྒོ་མཐུན་གྱི་བྱམས་བཅའི་ཐུགས་འཁྲར་འོག་《ཐོད་རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་
མོ》ཙམ་སྒྲིག་གི་ལས་དོན་དེ་ ༡༩༥༤ ལོར་བསྐྱར་དུ་འགོ་བཅུགས་ཤིང་། ཡེ་དེའི་ཆ་བ་ལྟ་པར་རྒྱལ་
ཁབ་མི་རིགས་དོན་གཅོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་རྒྱལ་ཁབ་དཔེ་སྐྱུན་ལྷན་ཀྱིས་གཙུག་ཁྲོད་གནང་འོག་
ཁོན་དུའུ་དུ་ཙམ་སྒྲིག་ལས་དོན་གྱི་བཞུགས་མཁུ་སྒོས་ཆོགས་བསྐྱུས་དེ་འགོ་བཟུང་ཆེ་ཆུང་བཅུགས།
སེ་ཁོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་དོན་གཅོད་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཀྱུའུ་རེན་བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་འགོ་བཟུང་ཆེ་
ཆུང་གི་ཆོགས་གཙུག་བསྐྱོ་གཞག་གནང་། ཁྲོད་གིས་ཆེ་ཆུང་ཡོངས་ཀྱི་སྒོ་མཐུན་ནམས་ལ་འགོ་བཟུང་
མཛོད་དེ་ཙམ་སྒྲིག་གི་ལས་དོན་སྤེལ། ༡༩༥༩ ལོར་《ཐོད་རྒྱ་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ》(བསམ་འཆར་གྱི་
བྱེད་མ་ཡིག)པར་དུ་བསྐྱུན། དེ་མང་གཞིར་བཞག་སྟེ་གསལ་སྒྲོན་དང་བཅས་སྒྲིག་བྱས། ཡེ་ལྟའི་
རིང་ལ་ཐོད་དང་རྒྱ་རིགས་སྒོ་མཐུན་ནམས་ཀྱིས་བྱན་མིང་དུ་འབད་བཅོན་བྱས་དེ་ ཆོག་ མཛོད་ ཀྱི་
ནང་དོན་ལྟར་ལས་བྱུན་སྒོ་མཐུན་པ་དང་སྐྱུས་ཆད་ཀྱང་རེ་མཐོར་བཏང་ནས་གཞི་རྩའི་ཐོག་སྒྲོན་
དཔགས་ཀྱི་དམིགས་ཆད་དེ་འབྲུབ་བྱལ་བ་བྱུང་།

དེ་བའི་ཙམ་སྒྲིག་བྱེད་སྐབས་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་དང་། སེ་ཁོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་
ཞིབ་འཕྲུག་སྟེ། ཐོད་རྒྱུངས་སྒྱི་ཆོགས་ཆན་རིག་ཁང་། ཀྱང་ནོ་སྒྱི་ཆོགས་ཆན་རིག་ཁང་གི་མི་
རིགས་ཞིབ་འཕྲུག་སྟེ། ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོབ་བྱ་ཆེན་མོ་སྐགས་མི་རིགས་སྒྲོབ་བྱ་ཆེན་མོ་ཁག་

ལ། མི་ཁྱོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ཁྱོན་དུ་ཅུ་ཆེན་རིག་ལག་རྩལ་སྒྲིབ་བྱ་ཆེན་མ། མི་ཁྱོན་
 ཞིང་ཆེན་གྱི་དཀར་མཛེས་དང་རྩ་བ་པོ་དེ་རིགས་རང་སྒྲིབ་ཁུལ་གཉིས་བཅས་དང་། པོ་ད་
 རིགས་ཀྱི་མཁས་དབང་གྲགས་ཅན་ཆེ་ཏན་ཞབས་དྲུང་དང་། དྲུང་དཀར་སྒྲིབ་བཟང་ཕྱིན་ལས།
 དམུ་དགེ་བསམ་གཏན་ནམས་ཀྱིས་དབྱེས་ཚར་ཆེན་པོས་ཡི་རང་དང་རོགས་རམ་གནང་བྱང་།
 འདིར་ང་ཚོས་ལས་ཁུངས་དེ་ནམས་དང་མི་སྡེ་དེ་དག་ལ་སྙིང་ཐག་པ་ནས་གུས་པ་ཆེན་པོས་.....
 ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ལྷན་ལྷན་ཡིན།

ཆེག་མཛད་ཆེན་མོ་འདི་ཉིད་ནི་རིག་གནས་མཐའ་དག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་ཁར། ཅུ་མ་
 གྲིག་མཁན་ནམས་ཀྱི་ཡན་ཏན་ལ་ཆད་གཟུང་ཡོད་ཀྱིན་དེབ་འདིའི་ནང་སྟུན་དང་ནོར་འཁུལ་མི་...
 ཉུང་བ་ཞིག་ཡོད་ཅེས་པས་ཀྱང་ཆེའི་སྟོག་པ་པོ་ནམས་ཀྱིས་སྟུན་བཛྲོད་དང་ནོར་བཅས་མཛད་.....
 རོགས་ཞེས་ང་ཚོས་སྙིང་ནས་གསལ་བ་འདེབས་པ་ལགས།

《པོ་ད་ཀྱི་ཆེག་མཛད་ཆེན་མོ》ཅུ་མ་གྲིག་ཆ་རྒྱུ་གིས།

༡༩༨༥ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ པར་པེ་ཅིན་དུ་བྲིས།

ཆེག་མཛད་འདི་ 1985 ལོར་དཔེ་སྟུན་བྱས་པ་ནས་བཟུང་ཁྱུང་པར་ཐེངས་གཉིས་.....
 བརྒྱབ་ཏེ་ཁྱོན་བཅོམས་དེབ་ཆ་ཆང་ཁྱི་གཉིས་བརྟན་ཡོད་པ་ནམས་ལྷན་རིང་མ་སང་བར་ཆང་...
 མ་སྟུས་གཟིགས་གནང་བ་མ་ཟད། 1987 ལོར་ལུ་ལུ་ལུས་ཀྱང་བྱ་དགའི་ནང་གསེས་སྐད་ཡིག་
 བྱ་དགའ་རིམ་པ་དང་པོར་ཐོབ་ཡོད། སྟོག་པ་པོ་ནམས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་སྒྲིབ་ཆེད་འདི་གའི་
 དཔེ་སྟུན་ཁང་གིས་དེ་ལྟ་དེབ་སྟོད་སྟོད་བར་གསུམ་དུ་བྱེ་བའི་དེབ་ཆད་ 16 དེ་དེབ་ཆད་ 32
 རྒྱུ་བ་སྟོད་སྟོད་གཉིས་སུ་བསྒྲིགས་ཐོག་གཟིགས་སྟོད་གནང་མཁན་ཆེའི་དགོངས་འཆར་ལྟར་...
 ཡིག་ནོར་ཁ་གསལ་དང་ཐ་སྟད་རེ་གཉིས་ཀྱང་དག་བཅས་བྱས་ཡོད།

༡༩༩༣ ལོ་ཟླ་ ༤ ཆེས་བཟང་ལ།

前 言

《藏汉大辞典》是一部以语词为主兼收百科的综合性藏汉双解辞书，供中等以上文化程度的读者阅读藏文典籍使用。全书所收词目，共约五万三千余条。

语词部分的资料，主要来自藏文正字学、语法学、古字书、异名字典和梵藏字典等集中论述语文词汇的专著及其注疏；同时也采撷了散见于其他著作中的单词、复词、成语等。百科词汇的资料，除文学、历史、地理等外，还重点深入到了一些有关学科。如藏历，既涉及了概论，也涉及了计算。藏医、藏药，既涉及了理论，也涉及了临床治疗。因明，既涉及由梵汉译藏的量学，也涉及到藏文原著的集类学(འབྲུག་ཁྱེད་ཀྱི་མཁའ་མཁས་)、因类学(རྟགས་རྒྱུ་མཁས་)和心类学(སྒྲིག་མཁས་)。佛学词汇在古今文献里出现甚为广泛，本书系统地较多地进行了收集。同义异名的藻饰词，收集亦多。清代噶厦、益仓所存公文档案，所有官厅术语，颇具特色，也酌量选收，立目加注。此外，藏区风俗习惯、手工生产、器用服饰、工艺建筑、赋税差徭、租赁借贷等诸行话，只流行于口头、从不见诸经传之词，亦从民间采录，载入书中。至于各地口语和解放以来的新译词汇，则选收较少。

在中央领导同志的亲切关怀下，《藏汉大辞典》于1978年重新恢复编纂工作。是年五月，国家民族事务委员会和原国家出版局，在成都主持召开了编纂工作座谈会，成立了领导小组，任命原四川省民族事务委员会主任扎西泽仁为组长，领导全组同志展开编纂工作。1979年，出版了《藏汉大辞典(征求意见稿)》，以此为基础，进行补充和修订。

五年来，由于藏、汉等民族编纂人员的共同努力，辞典内容更加丰富，质量也有较大的提高，基本上达到了预期的目的。

本书在编纂过程中，得到民族出版社、四川省民族研究所、西藏社会科学院、中国社会科学院民族研究所、中央民族学院等五所民族学院、四川民族出版社、成都科学技术大学、四川省甘孜、阿坝两个藏族自治州，以及藏学界知名人士，如才旦夏茸、东噶·洛桑赤列、毛尔盖·桑木旦等的热情赞助。在此，我们敬向这些单位和个人表示衷心的感谢。

这部大辞典涉及多种学科，限于编纂人员的水平，书中的缺点和错误一定还有不少。我们诚恳地希望广大读者批评指正。

《藏汉大辞典》编纂组

1984年11月于北京

本书1985年出版，先后印制两万套，为期不久，即告售罄。1987年，获吴玉章奖金语言文字一等奖。为了进一步满足社会需求，本社决定将其再版，把原来的16开本（上、中、下三册），改为小32开缩印本，分上下两册装订。改版前，还根据读者的反映，改正了书中的一些错字，修订了个别词条。

1993年8月

ཐོང་གཞི།

《ཐོང་ཕྱ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་(པམམ་འཆར་ཞུ་བྱེད་མ་ཡིག)》འདི་ནི་《ཐོང་ཕྱ་མྱེད་གཉིས་གན་སྦྱར་གྱི་པར་འབྲེལ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཡི་མ་ཕྱི་སྟེ། སི་ཁྲོན་ཞིང་ཆེན་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ཁྱུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ཞིང་ཆེན་རིག་གནས་ཚུས་ཀྱིས་གྲོས་གཞི་བཏོན་པ་ལྟར་ཕྱ་ལྷན་ཁང་མི་རིགས་དོན་གཙོད་ཁྱུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་དང་ཕྱ་ལྷན་ཁང་དཔེ་སྐྱོན་ཚུས་ཀྱིས་ཐག་བཅད་དེ། 《ཐོང་ཕྱ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ཡི་ཙམ་སྒྲིག་ཚུང་གིས་མི་ཤུགས་ཁག་གཅིག་ཙམ་འཇུགས་བྱས་ནས་སྤར་ལས་ཀ་མཚམས་བཞག་སྐབས་འཕྲོ་ལུས་པའི་བཞི་ཆ་གཅིག་ཙམ་ལ་ལེགས་སྒྲིག་བྱས་ཐོག་ལེགས་འཕུབ་བྱིན་པ་དང་ཆབས་ཅིག་པར་དུ་བསྐྱུན་པ་ཞིག་ཡིན།

མ་ཕྱི་ཙམ་སྒྲིག་ལས་ཀ་དེ་དུས་རབས་བྱེད་ཙམ་རིང་ལ་འགྲོ་ལམ་དཀར་ཆེགས་ཆེ་ཞིང་ཀྱག་ཀྱག་མང་པོ་ཞིག་བརྒྱད་ཡོད། ཀྱང་གོ་གྲང་ཁན་ཉང་གི་འགོ་བློད་འགྲོ་དང་། གྲོ་མཐུན་ཉང་ཞེས་མིང་དང་ཀྱང་དབྱང་དང་ས་གནས་ཀྱི་འགོ་བློད་དག་གི་བཅས་བཅའི་སྐབས་ཁྲར་རང་ལ་བརྟེན་ནས་ཚིག་མཛོད་འདིའི་ཙམ་སྒྲིག་ལས་ཀ་སྤར་གས་ཡོང་ཕྱོད་དང་། མ་ཕྱི་པར་སྐྱུན་བྱེད་རྒྱུའི་ལས་ཀ་གཞི་ནས་སྐྱབ་སྐབ་པ་བྱུང་། འདི་ནི་རང་ཕྱ་ལྷན་ཁང་མི་རིགས་ཀྱི་དེང་རབས་རིག་གནས་འཇུགས་སྐྱོན་ནང་གི་དོན་ཆེན་ཞིག་རེད།

སྤར་ ༡༩༨༤ ལོ་ནས་བཟུང་ཐོང་གྱི་རིག་གཞུང་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཆེད། ངས་ཐོང་ཕྱ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་ཞིག་བྲིས་ནས་ཕྱ་ཐོང་གྱི་རིག་གནས་བརྗེ་རེས་བྱེད་རྒྱུའི་ཡོ་བྱད་ཅིག་ཡོང་རྒྱུའི་སེམས་ཐག་བཅད་པ་ཡིན། དང་ཐོག་ངས་ཐོང་ཡིག་སྦྱངས་ཤིང་། དེ་རྗེས་ལས་གྲགས་ནམས་དང་ལྷན་ཅིག་དུ་ཕྱ་ལྷན་ཁང་ཁྲལ་ཆིང་ཕྱ་ལྷན་ཁང་ནས་བཟུང་པར་དུ་བསྐྱུན་པའི་ཐོང་ཕྱ་ཚིག་མཛོད་འཚོལ་བསྟར་དང་འབྲེལ་བྱ་ཕྱི་ཕྱིས་པར་དུ་བསྐྱུན་པའི་ཐོང་ཡིག་དབྱེད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་བསྐྱར་ནས་བེད་སྟོད་བྱས་པ་དང་། སྤྱི་ཚུགས་རྩིང་པར་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་མནར་གཙོད་གཏོང་བའི་སྐབས་སུང་། ལྷན་འཁྲུངས་ཡོན་རིང་བྱས་པར་བརྟེན་དེ་འགོག་དམག་འཁྲུག་གི་དུས་མཇུག་དུ་ཐོང་ཕྱ་ཚིག་མཛོད་ཀྱི་མ་ཕྱི་ཞིག་ལེགས་འཕུབ་བྱུང་བར་ཁྱོད་བརྗེས་དེབ་བཅུ་ཐམ་པ་ཡོད།

བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་ཆེས། ༡༩༥༡ ལོ་ནས་འགོ་བརྒྱུད་ཆོས་སེམས་སྤྱོད་ལྟ་ཆེན་མོ་
 དང་ཡུང་གོ་ཆེན་རིག་ཡོན་སེམས་སྤྱོད་ཡན་ལག་ཡོན་དང་ཡུའི་འགོ་བྱེད་འག་གོང་གསལ་མ་ཕྱི་ལ་བཟོ་
 བཅས་ཐེངས་ཁ་ཤས་བརྒྱུད་པ་ཡིན། ༡༩༥༥ ལོར་སེམས་སྤྱོད་ཆེན་རིག་ཡོན་ལག་ཡོན་གྱི་བཀའ་མངགས་
 ལྟར་ངས་ཆོག་མཛད་ལས་དོན་ཆ་རྒྱུད་གཅིག་བྱེད་ནས་ལྷ་སར་ཕྱིན་པ་ཡིན། བོད་རང་སྤྱོད་
 རྒྱུད་སྤྱོད་ཀྱི་དང་ཡུ་དང་སྤྱོད་སྤྱོད་དེའི་རང་སྤྱོད་རྒྱུད་སྤྱོད་གྲུ་གྲུ་གྲུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཐད་ཀྱི་འགོ་བྱེད་
 དང་འབྲེལ་ཡོད་སྤྱོད་ཁག་དག་གིས་རྒྱུད་སྤྱོད་ལྟུགས་ཆེན་གནང་འོག བོད་རྒྱ་རྩལ་གྲུ་གྲུ་གྲུ་
 བསྐྱོད་ཏེ་མ་ཕྱིའི་རྒྱ་རྩལ་དང་ཐ་སྤྱོད་བསྐྱོད་ཀྱི་གཞི་རྩལ་ཆེ་རུ་བཏང་ནས་བོད་རྒྱ་སྤྱོད་གཉིས་
 ལན་སྤྱོད་ཀྱི་བརྒྱུད་འབྲེལ་ཆོག་མཛད་ཆེན་མོ་ཡི་དབྱེད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་བསྐྱོད་ཀྱི་འཆར་གཞི་དང་
 ཆོག་མཛད་གྲུ་གྲུ་སྤྱོད་བཅས་བསྐྱོད་དུ་ལག་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཆོག་མཆན་གནང་རྒྱས་ཞུས་པ་ཡིན།
 ཡིག་སྤྱོད་ཐད་ལ། དག་ཡིག་བརྒྱུད་དང་། སྤྱོད་དག་མཛན་བཛོད། གས་རིག་ཅིས་རིག་
 བྱིས་ཡིག་གཞུང་ཡིག་གཏན་ཆོགས་རིག་པ། རྒྱ་རིག་པ། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་མཆན་ཉིད་རིག་པ་
 བཅས་ཀྱི་ནང་ནས་ཐ་སྤྱོད་འཁོར་ཆེན་བསྐྱོད་ཡོད་པ་དང་། སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་ཐད་ལ། བཅིངས་འགྲོལ་
 བཏང་ཆེས་གསར་དུ་བསྐྱོད་པའི་ཐ་སྤྱོད་དང་། ས་ཆའི་མིང་། གཏན་དཔེ། སྤྱོད་རྒྱུན་གྱི་ཐོན་
 རྒྱུད་ལག་ཅུལ་དང་ཡུལ་སྤྱོད་གོམས་གཤིས་བཅས་ཐད་ཀྱི་མི་དམངས་མང་ཆོགས་ཀྱི་ཁ་རྒྱུན་དུ་བྱུང་
 པའི་ཐ་སྤྱོད་ནམས་བསྐྱོད་པ་ཡིན། དུས་ཡུན་ལོ་བཞི་ཙམ་གྱི་རིང་ལ་རྩོན་བསྐྱོད་ཐ་སྤྱོད་བརྒྱུད་སྤྱོད་
 ལྟུག་ཙམ་བསྐྱོད་ཡོད། ༡༩༥༢ ལོར་བྱེད་དུ་ལྷ་ཕྱིར་ལོག་ནས་རྩལ་གྲུ་གྲུ་འགོ་བྱེད་ཀྱི་ཐད་ལ། ༡༩༥༣ ལོ་
 ནས་བཟུང་ཆོག་མཛད་ཀྱི་ལས་ཀ་དེ་སེམས་སྤྱོད་ཞིང་ཆེན་མོ་རིགས་དོན་གཅོད་ཡུལ་ལྷན་ཁང་དང་
 སེམས་སྤྱོད་ཞིང་ཆེན་མོ་རིགས་ཞིབ་འཇུག་གུའི་ཡིས་འགོ་བྱེད་གནང་རྒྱ་བྱས། ༡༩༥༤ ལོར་ཡུང་དབྱེད་
 མི་རིགས་དོན་གཅོད་ཡུལ་ལྷན་ཁང་གིས་ཤེ་ཅིན་དུ་ང་ཆའི་ལས་དོན་གྱི་སྤྱོད་མང་གསན་ཐོག་
 ཆོག་མཛད་ཀྱི་དོན་དུ་བསྐྱོད་འཆོག་བྱས་པའི་བཞུགས་མཉམ་ཆོགས་འདུའི་ཐོག་དང་། ཡུང་དབྱེད་མི་
 རིགས་དོན་གཅོད་ཡུལ་ལྷན་ཁང་གིས་མིང་རྟགས་བཀོད་ནས་བཀའ་པའི་བཞུགས་མཉམ་ཆོགས་
 འདུའི་གནད་བསྐྱོད་ནང་བོད་རྒྱ་སྤྱོད་གཉིས་ལན་སྤྱོད་ཀྱི་བརྒྱུད་འབྲེལ་ཆོག་མཛད་ཆེན་མོ་ཡི་
 གནང་དང་གཉིས་མཐོང་དང་གནང་བཟང་དང་སྤྱོད་ཀྱི་རྩལ་གྲུ་གྲུ་བྱེད་སྤྱོད་ཁག་ཁག་གྲངས་ཐོག་ནང་
 དོན་འཕྲི་རྒྱུན་བྱེད་ཀྱི་སྤྱོད་ཀྱི་རྩལ་དུན་གཏན་འབེབས་བྱས་པར་མ་ཟད། ཁག་བཞོས་ནས་
 ཅིས་འབྲེལ་ཞུས་ཏེ་ཤེ་ཅིན་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་གིས་ཆོད་ལྷན་དཔེ་ཆོག་སྤྱོད་ཐམ་པ་པར་དུ་
 བསྐྱོད་ཀྱི་གཏན་འབེབས་བྱས། མཚུབ་སྤྱོད་དེ་དག་ལ་གཞིགས་ཏེ་ཕུ་མཐུད་ནས་འབད་བརྒྱུན་ལོ་

[illegible]

མོགས་ཆེ་ཙམ་ཡང་བ་དང་བྱི་རྒྱལ་ལ་ཆབ་སྲིད་དང་རིག་གཞུང་གི་ཁྱུགས་རྒྱུ་ཡག་ཙམ་ཡང་བ་
 བྱུང་རྒྱུ་རེ་བ་ཡོད། ཆད་གཞི་དེར་སློབས་པ་བྱེད་པར་བྱིན་ཆད་ཀྱི་འབད་བཅོན་ལ་རག་ལས་ཡོད།
 འདས་ཟིན་པའི་མི་ལོ་ལྔ་བཅུ་འི་རིང་ལ་དབྱར་དགུན་ལྟོས་མེད་དང་ཉིན་མཆན་དབྱེར་མེད་
 ཏུ་དཀའ་ངལ་བརྒྱབ་པ་ནམས་སློ་ཡལ་ཏུ་འཆར་གྱིན་འདུག དེ་ཡང་དང་ཕྱག་ནས་མ་བྱི་ཙམ་སྒྲིག་
 ལས་ཀར་ཞུགས་པར་མ་ཟད། ད་ལྟ་ལྔར་བཞིན་ཐོད་ཡིག་གི་ལས་ཀ་བྱེད་མཁན་སློ་མཐུན་ནི་ཀླུ་
 བེ་ཉན་དང་། ཅིན་མེང་། ཡང་དབྱི་རྒྱན་གསུམ་རང་ཡིན། བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་རྗེས་བཙོ་
 བཅོས་གཏན་འཁེབས་ཀྱི་ལས་ཀར་ཞུགས་ཐོག ལྟ་སར་ལྟན་ཅིག་ཏུ་མ་བྱི་འི་དབྱང་གཞི་འི་ཡིག་ཆ་
 འཆོལ་བཟུ་དང་། ཡིག་ཆ་སྒྱུར་བ། ཡིག་ཆ་ཙམ་སྒྲིག་བཅས་བྱས་པར་མ་ཟད། ད་ལྟ་ལྔར་བཞིན་
 ཆོག་མཛོད་འདིའི་དོན་ཏུ་འབད་བཅོན་ལྟོད་མེད་བྱེད་མཁན་སློ་མཐུན་ནི། ཏུང་ཤན་མེང་དང་།
 དབྱང་ཁྲིང་མེ། ཏུ་ཞུ་ཞན་མོ་གསུམ་རང་ཡིན། ཐོད་རིགས་མཁས་ཆེན་ནང་ནས་ལྟ་སར་མ་བྱི་
 ཙམ་སྒྲིག་ལས་ཀར་འབད་བཅོན་གནང་ཞིང་། ད་ལྟ་ཡང་ཙམ་སྒྲིག་ལས་ཀར་ཞུགས་མཁན་
 མཐུན་རབ་འོད་གསལ་ལུད། མ་བྱི་འི་ལས་ཀར་ཞུགས་སྐྱོང་མཁན་ངག་དབང་ཀུན་དགའ་དང་།
 ལུའེ་མིང་ཡུན། བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་རྗེས་ལྟ་སར་མ་བྱི་འི་འགྲོལ་བཤད་འབྲི་མཁན་སློ་བཟང་རྩ་
 རྒྱུ། འགྲོལ་བཤད་བྱིས་ཆར་རྗེས་གདན་ཞུ་ལྟར་ཁྲིན་ཏུ་ཏུ་ཕེབས་ནས་ཞུ་དག་གནང་སྟེ་ཆོག་
 མཛོད་མཆམས་འཛིག་བྱེད་དགོས་བྱུང་ནས་ཐོད་ཏུ་བྱིར་ལོག་ཕེབས་པའི་སློ་བཟང་ཐུབ་དབང་
 དང་། གཞན་ཡང་ལྟག་བསམ་ནམ་དག་གི་སློ་ནས་ཆོག་མཛོད་འདིར་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་མཁན་ཐོད་
 རིགས་ཤེས་ཡོན་ཅན། དཔེར་ན་ལྷང་ཅན་བསོད་ནམས་རྒྱལ་པོ་སོགས་ནི་སློན་རྗེས་སུ་དུས་ལས་
 འདས། དོན་མཐུན་སྒྲིགས་སྤྱིང་ཐར་ཐོར་སོང་། བཤེས་གཉེན་ཀན་རབས་རིམ་གྱིས་འདས། ཐོག་
 མའི་སློན་དོན་མ་གྲུབ་པས། ཡིད་ལ་ཏན་བཞིན་སློ་སྤང་ཆེ། ཡིན་ན་ཡང་ད་ལྟ་རྒྱལ་ཡོངས་ས་
 གནས་ཁག་གི་ཐོད་ཀྱི་སྤྱད་ཡིག་ལས་བྱེད་ནམས་ཀྱིས་ཏང་གི་འཕོད་སྒྲུལ་དང་ལེན་ཞུས་ཏེ་ལྟན་ཅིག་
 ཏུ་འཛམས་ནས་མཐུན་སྒྲིལ་འཐབ་འཛིང་དང་ཐུན་མོང་འབད་བཅོན་གནང་གིན་ཡོད་སྟབས།
 《ཐོད་ཀྱི་ཆོག་མཛོད་ཆེན་མོ་》ལགས་འགྲུབ་ཐུབ་པའི་རེ་བ་ཆེ་བས་ན། ལོ་ན་དགུ་བཅུར་སློབས་ཏེ་
 བའི་ཀྱང་པོ་བདག་ལ་དགའ་སློ་དཔག་མེད་སྒྲིམ་པར་མ་ཟད། ཆོག་མཛོད་འདི་ལ་རེ་བཅོལ་ཆེན་
 པོ་གནང་བའི་སློག་མཁན་ནམས་ལའང་སེམས་གསོ་ཕེབས་པ་ཞིག་ཡོང་རྒྱ།

ཀླུང་དབྱི་ཐུན་གྱིས།

༡༩༧༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ པར་ཁྲིན་ཏུ་ཏུ་བྱིས།

序 言

这部《藏汉大辞典（征求意见稿）》是《藏汉双解大辞典》初稿，经四川省民委和省文化局拟议，国家民委和国家出版局决定，由《藏汉大辞典》编写组组织部分人力，把下马时尚未编完的四分之一加以整编，连同已编部分一并付印的。

初稿的编写，走过了半个世纪艰苦曲折的道路，只有在中国共产党的领导下，在邓小平同志以及中央和地方领导的亲切关怀下，才使这部辞书编写工作的恢复和初稿的付印成为可能。这是我国少数民族现代文化建设中的一件大事。

早在一九二八年，为了研究西藏学问，我就立志写出一部藏汉大辞书，作为交流汉藏文化的工具。首先我自己学习藏文，后又约集同事，搜罗国内自清代以来编印的藏汉辞书，译用国外出版的藏文资料，在旧社会摧残少数民族文化的辛酸岁月里，长期坚持。到了抗战末期，终于写成一部藏汉辞书的蓝本，共十大册。

解放后，一九五一年开始，我们在四川大学和中国科学院四川分院党委领导下，曾几度展开对上述蓝本的修订。一九五八年四川科分院派我率领一个辞典工作组前往拉萨，在西藏自治区党委和自治区筹委直接领导和有关各方面的大力支持下，充实藏、汉族编写人员，打破蓝本规模，扩大收词范围，重新拟订《藏汉双解大辞典》资料收集规划和编写凡例，报请批准实施。

关于书面语，从各种字书、语法注释、诗歌修辞、同义辞藻、医药、历算、封建法典、旧时公文、逻辑推理、古印度语言学和宗教哲

学等古典书籍中选出大量词汇；关于现代语，收集了解放后的新译词汇、地名、谚语、传统生产技术和风俗习惯等方面人民大众口头流行的词汇，时间约经四年，共得八万余条。一九六二年回到成都着手编写，一九六三年辞典工作改由四川省民委和四川省民族研究所领导。一九六四年，中央民委在北京听取了我们的工作汇报，在为辞典召开的座谈会上和中央民委签发的座谈纪要里，肯定了《藏汉双解大辞典》古今兼顾、古为今用的编写方向，制订了增减内容的七项原则，并规定分期交稿，由北京民族出版社出版试印本一千册。按照这些指示，经过两年多的继续努力，全书面貌有所改进，最后收入词目近五万条，初步形成了现有的规模和体例。

“文化大革命”中，由于林彪、“四人帮”的干扰破坏，辞典工作长期停顿。一九七五年春，国家出版局曾经调集有关藏语文工作者准备在成都恢复编纂工作，才过三、四个月，人员旋又星散。去年年底，我给邓小平同志和方毅同志写信，申诉我的愿望，邓小平同志、方毅同志和乌兰夫同志亲自作了批示。今年二月，中央统战部和国家出版局就恢复《藏汉双解大辞典》的编写问题给邓小平同志写了报告，报告中提出，请四川省民委具体负责辞典的编纂工作，由川、藏、甘、青等省、区和北京民族出版社等有关单位抽调藏文水平较高的同志担任编写，由中央、西藏、青海、西北、西南等五个民族学院各承担部分词条的审稿任务，使辞书能早日编完出版。今年五月，国家民委和国家出版局负责同志在成都主持召开了《藏汉大辞典》编纂工作座谈会，并成立了领导小组，现正领导着由各地抽调前来成都的全体同志进行紧张的编辑工作。计划要在三年内，以这次付印的初稿为基础，广泛征求意见之后，进行补充和修订。要求辞典正式出版以后，在国内对读者有较大的帮助，在国外有较好的政治、学术影响。要达到这一标准，还有待于今后的努力。

回想五十年的漫长岁月里，朝斯夕斯，无间寒暑。早期参加蓝本编

写,现仍从事藏语文工作的同志,仅祝维翰、金鹏、王沂暖三人而已。解放后参加修订,在拉萨一同为初稿收集资料、译稿、写稿,现仍为这部辞书努力不懈的同志,仅黄显铭、杨承丕、胡先模三人而已。藏族宿学,除曾在拉萨为初稿尽力,现又奉调前来参加编写的钦饶威色同志外,其余早期参加蓝本工作的阿旺滚噶、隋廷莹,解放后在拉萨为初稿撰写释文的罗桑多杰,撰完释文又应邀前来成都定稿,直到下马才回西藏的洛桑土旺,以及许多热情支持这部辞书的藏族知识界人士,如江金·索朗杰布等,都已先后作古。旧雨零落,老成凋谢,初志待酬,感慨系之!所幸,全国各地藏语文工作者响应党的号召,萃集一堂,团结战斗,共同努力,《藏汉大辞典》成书有期,这不仅使我望九老苍心情十分舒畅,并可告慰一切对辞书寄予殷切期望的读者。

张怡荪

一九七八年十月于成都

[illegible][illegible][illegible][illegible]

གཞུག་པ། མིང་གི་དབྱེ་བ་འབྱེད་དགོས་པ་རྣམས་ ❶. ❷. ❸.....ཞེས་དབྱེ་རྟགས་དང་། རྟོན་གྱི་དབྱེ་བ་
འབྱེད་དགོས་པ་རྣམས་(1).(2).(3).....ཞེས་དབྱེ་རྟགས་བརྒྱུ་པ་ཡིད་ཅིང་། རྟོན་གྱི་རྣམ་གྲངས་འགྲེལ་དུ་བུང་དབྱེ་
བ་འབྱེད་དགོས་པ་རྣམས་ 1.2.3.....ཞེས་དབྱེ་རྟགས་བརྒྱུ་པ་ཡིད།

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

རྟགས་ཀྱི་སྒྲིན་ལ་བཞུགས་པ། དཔེར་ན།

ནགས། རྒྱ་ཤིང་མང་པོ་ཡོད་པ། 名词。树林，森林。

ཉེ་པ། 形容词。(1)ཐག་རིང་མིན་པ། 附近，不远。(2)སྤྲོ་ཉེ་བ། 亲近，亲密，相好。

ལྷ་པ། བྱ་ཆོག་གི་དུལ་བ་གཙོ་བོར་བྱས་ནས་བཞུགས་པ། གཟུགས་འཕྱར་ཡོད་པ་རྣམས་ཐ་དད་པ་འཇམ་ཐ་མི་དད་པ་འདི་དབྱེ་བ་བྱེ་རྒྱུ་འདས་མ་འོངས་སྐུལ་ཆོག་གི་རིམ་པ་ལྟར་བསྒྲིགས་ཏེ་ཉེས་ཤད་བརྒྱབ་ཡོད། བྱ་ཆོག་གཟུགས་འཕྱར་མེད་པ་རྣམས་ཐ་དད་པ་འཇམ་ཐ་མི་དད་པ་འདི་དབྱེ་བ་བྱེ་རྒྱུ་འདས་པ་ལས་གཞན་བཞུགས་པ། དཔེར་ན།

སྒྲོན་པ། (ཐ་མི་དད་པ) བཟུང་པ། བཟུང་པ། སྒྲོན། གནས་པ་དང་འདུག་པ། 坐，居住，停留。

བརྟམས་པ། (ཐ་དད་པ) ཐུབ་ཚད་གཏོང་པ། 欺侮，蔑视，轻凌。

བྱ་ཆོག་གཅིག་ལ་ཐ་དད་པ་དང་ཐ་མི་དད་པ་འདི་དབྱེ་བ་ཡོད་པ་རྣམས་ལ་དང་པོ་ཐ་དད་པ་དང་། དེ་ནས་ཐ་མི་དད་པ་བཞུགས་པ། དཔེར་ན།

འགས་པ། ①(ཐ་དད་པ) བཀས་པ། དགས་པ། ཁྱོས། གཤོག་པ། 劈开，打碎。②(ཐ་མི་དད་པ) གས་པ། འགས་པ། རང་བཞིན་དུ་འགས་པ། 裂开；破裂。

བྱ་ཆོག་གཅིག་ལ་དོན་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས་གཟུགས་འཕྱར་ཁག་གཉིས་སམ་གསུམ་ཡོད་པ་རྣམས་ བོད་ཡིག་གི་ཨང་གི་ ༡. ༢. ༣. ཞེས་སོ་སོར་དབྱེ་རྟགས་བརྒྱབ་ཡོད། དཔེར་ན།

འགོག་པ། ①(ཐ་དད་པ) ༡. བཀག་པ། དགག་པ། ཁྱོག། (1) ཐུན་གཙོད་པ། 制止，阻拦，遮断。(2) ཁྱོལ་པ། 反驳，破斥，否定。②. བཀོག་པ། དགོག་པ། ཁྱོད། (1) འདོན་པ། 拔出，拔掉。(2) སྐྱར་ས་ནས་མར་ལེན་པ། 撕下，剥下。③ བདེན་བཞི་མི་རྟག་སྟགས་ བརྒྱ་གྲག་གི་ནང་གསེས་ཤིག་ 名词。灭，灭谛。……。

བྱ་ཆོག་གི་འདས་མ་འོངས་སྐུལ་ཆོག་བཅས་བྱེ་བྲག་གི་ཐ་སྐྱད་བྱས་ནས་ལོགས་སུ་བསྒྲིགས་ཡོད་ཅིང་། བོད་ཡིག་གི་ཐོག་ནས་དེ་དང་ཐ་སྐྱད་གཙོ་བོ་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད་པ་ལས་དོན་གྱི་རྣམ་གྲངས་བྱེ་མེད་ལ་དཔེར་བཅོམ་ཀྱང་བརྒྱབ་མེད། དཔེར་ན།

བཟུང་པ། ཐུད་པའི་འདས་པ་དང་མ་འོངས་པ།

ཉོན། ཉན་པའི་སྐུལ་ཆོག

བཀག་པ། ཐུན་གཙོད་པ་དང་ཁྱོལ་བའི་དོན་དུ་གྱོ་བའི་འགོག་པའི་འདས་པ།

གས་པ། ཐ་མི་དད་པར་འཇུག་པའི་འགས་པའི་འདས་པ།

དུག་པ། ཐ་སྐྱད་ལ་སྤྱི་དང་བྱེ་བྲག་གི་དབྱེ་བ་ཡོད་པ་རྣམས་ཐ་སྐྱད་བྱེ་བྲག་པའི་འོག་དུ་འབྲེལ་བཤད་བརྒྱབ་ཐོག་དེ་དང་སྤྱི་ཐ་སྐྱད་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད། དཔེར་ན།

སྐར་རྩིས། རིག་གནས་རྒྱུ་བ་ལཱ་འདེན་གསེས་ཤིག་ 天文历法。…… 是小五明之一。

མི་མཐུན་དཔེ་ཡང་དག་ དཔེ་ཡང་དག་གཉིས་ཀྱི་ཡ་གྲུལ། 正异喻。二种正喻之一。……。